

Павло Вольвач. Життя і творчість (Рік народження 1863)

1. Короткі біографічні відомості.
2. Загальна характеристика творчості: а) проблематика поетичних збірок; б) роман «Кляса» – як вираження соціально-політичних питань сьогодення; в) роман «Хрещатик-Плаза» – зразок сучасного українського постмодерного роману.

Література

1. Баран Є. Літературна ситуація 1999-го: час езуїтів // Слово і час. – 1999. – № 3. – С. 58-59.
2. Бондар-Терещенко І. Муді блюз // Кур'єр Кривбасу. 2005 – №190. – С.186.
3. Вольвач П. // Письменники запорізького краю (20-90-ті роки ХХ століття). – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – С. 503-511.
4. Коробко Л. «Щемить Батьківщина між ребер...»: поезія Павла Вольвача / Л. Коробко // Слово і час. – 2003. – № 10. – С. 76-80.
5. Коскін В. Павло Вольвач: «Усе виростає з енергії сумнівів...» / В. Коскін // Літературна Україна. – 2011. – № 13 січня (№ 2). – С. 4-5.
6. Красюк О. «Клясовий» прихід: (До виходу роману Павла Вольвача «Кляса») / О. Красюк // Регион-експрес. – 2004. – №40. – С. 20.
7. Пастух Б. Слідами «омовленого» світу: траєкторія поетичного руху Павла Вольвача // Українське літературознавство. – Вип. 75. – 2012. – С. 191-202.
8. Слабошпицький М. «Посеред химерної держави...» : з нотаток про Павла Вольвача в контексті йому суголосних поетів / М. Слабошпицький // Літературна Україна. – 2010. – № 21 жовтня (№38). – С. 1;4.
9. Урись Т. Національна самоідентифікація ліричного героя у творчості Павла Вольвача / Т. Ю. Урись // Науковий вісник МДУ ім. В. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство). – № 1 (15). – 2015. – С. 200-203.
10. Череватенко Л. «Захлинаючись стуком серця...»: П. Вольвач / Л. Череватенко // Дніпро. – 1998. – № 3/4. – С. 131-136.
11. Яновська, Г. Із бурею за пазухою: назва нової книжки Павла Вольвача «Вірші на розі»... / Г. Яновська // День. – 2011. – № 18-19 бер. (№47-48). – С. 23.

Життя давно пора змінювати...

П. Вольвач

Павло Іванович Вольвач – Член НСПУ, лауреат літературних премій імені В. Симоненка НСПУ, як кращий поетичний дебют в Україні, В. Сосюри, Б. Нечерди, Г. Сковороди. Учасник антології «Позадесятники» і «Позадесятники-2».

У нього були дружні, синівські стосунки з Миколою Вінграновським, і з його «легкої руки», тоді ще поет-початківець із Запоріжжя, впевнено почав торувати власну дорогу у літературі, здобувати визнання серед красного письменства. Поет і прозаїк зі щирою патріотичною домінантою. У яскравій особистості Павла Вольвача тісно сплітається душа тонкого поета-лірика та

реалістичного публіциста-прозаїка. П. Вольвача – представника креативної літератури зі сміливими актуальним тенденціями.

Досліджували його творчість Г. Вдовиченко, І. Бондар-Терещенко, Л. Коробко, О. Мариниченко, О. Соловей, О. Стусенко, Т. Урись, О. Хоменко, Т. Хом'як, Л. Череватенко та багато ін.

Переважає більшість літературно-критичних статей стосуються його поезії (н-д, стаття О.Ульяненка «Есей для Павла»); бурхливу реакцію викликала публікація його роману «Кляса» (2004) – в пресі з'явилися рецензії М. Вінграновського, В. Слапчука, О. Хоменка, О. Ульяненка. Автор, на відміну від багатьох сучасників, не належить до якихось угруповань. В. Єшкілев у часописі «Плерома» відносить його до «віртуального покоління літературного згромадження» позадесятихників, Є. Баран у статті «Літературна ситуація 1999-го: час езуїтів» говорить про належність Вольвача до табору національно заангажованих митців. Автор підтверджує свій інший шлях в сучасній українській літературі, наприклад, у розмові з О. Хоменком: «.. для мене завжди був цікавішим «третій шлях», і, відповідно, ті люди, що цим шляхом ідуть, хоч їх завжди чомусь найменше, це найтонший прошарок».

П. Вольвач – представник «східного» регіону української літератури. Народився у 1963 р. у Запоріжжі. У пошуках свого життєвого призначення пройшов шлях від робітничих професій до діяльності столичного журналіста й письменника. У біографії він зазначив: «Все як у всіх, чи принаймні, у багатьох: школа, завод, вечірня школа. Потім служба в армії, в саперному батальйоні і вузлі зв'язку. Після служби – знову робота, заводи, прохідні, якісь «шарашки», чи то пак, кооперативи і приватні підприємства, які тоді якраз входили в силу. Паралельно тривало життя вулиць, різних закутків великого індустріального міста. Писались вірші. Коли «крахнула» чергова фірма – магазин «Автозапчастини», де працював вантажником, влаштувався на Запорізьке обласне ТУ».

Закінчив журналістське відділення філологічного факультету Запорізького університету. 5 років працював редактором редакції інформації на обласному телебаченні в Запоріжжі. Стажувався у Празі, володіє англійською.

Від 1999 р. мешкає у Києві. Член Українського відділення ПЕН-центру. Кореспондент у київському бюро української служби радіо «Свобода».

Поетична і прозова творчість П. Вольвач – це філософське занурення в глибини людського буття, що виявляється на рівнях самопізнання, осягнення природи, осмислення суспільних, національних, державотворчих процесів.

Палають вірші в Запоріжжі,
В котрім не є, та все ж еси в нім.

І наші краці, наші віщі
Над нами йдуть потоком синім.

ЛІРИКА

Ліричний герой поезії П. Вольвача – це узагальнений образ покоління, в душах якого, попри всі перешкоди, з'явилась надія, що «просмердлий світ димів і збочень» зміниться.

П. Вольвач – автор **поетичних збірок**: «Маргінес» (1996); «Кров зухвала» (1998); «Бруки і стерні» (2000); «Південний Схід» (2002, номінувалася на Шевченківську премію, пропозиція Миколи Вінграновського); «Тривання подорожі» (2007); «Триб» (2009), «Вірші на розі» (2010); «Впоперек діб» (2011); «Судинна пошта» (2011). Найновішу, «Сімдесят самовільних пісень», понад рік тримає в рукописі – «аби відлежалась».

П. Вольвач запозиціонував себе як талановитий поет і окреслив головне коло своїх тем: пошук України в собі й себе (як поета) в Україні, південно-східний наш край і життя криміналізованого люмпену в ньому.

Його поезія – це сплетіння вибухової енергетики й розхристаних емоцій, спонтанної ніжності й різких вердиктів та оцінок, побутової приземленості й зазираць у небеса. Це тайнопис миті й осягнення вічності.

Він належить до самобутньої когорти українських митців, чия творчість відзначається епатажністю, цинізмом, мішаниною стилів, порушенням усіх мовних форм, порушенням табу у виборі тем, експериментуванням із текстом. Валентина Клименко писала: «Павло Вольвач – поет, що не грається в постмодернізм, а шукає не сказані іншими слова». І це йому вдається. Поезія його глибокодумна.

Йому не байдужий розвиток ідентифікації українців у світі, тому він активно утверджує болючі проблеми національної самосвідомості. З цього приводу Т. Урись указує: «У ліриці П. Вольвача суспільне й особисте тісно переплетене, тому ліричний герой так сильно переживає за свою країну і народ, а особливо за ту частину суспільства, що живе поруч. Його реакція гостра: окрім сатири і сарказму, там подекуди знаходимо відкриті випадки та осудження в бік самих українців».

Про епатажну поезію П. Вольвача літературні критики відгукуються по-різному. Аналізуючи вірші поета, О. Стусенко весь час акцентує увагу на самобутній майстерності «містечкового самородка із щирою патріотичною домінантою». А у віршах столичного періоду дослідник вбачає певну втраченість: «Поезію... стали заступати сумнівні присвяти й підморгування побратимам, а кинджальні вірші про складні долі людей, серед яких ріс, виродилися в шансон не найкращого гатунку».

Щодо авторської індивідуальності, «фірмової риси» П. Вольвача в просторі сучасної літератури О. Стусенко відзначив ненормативне наголошення слів. Критик зауважує: «І в багатьох випадках воно не від нестерпної легкості письма, а нарочите й потужне». Можливо, таке вільне поводження зі словом спонукало і М. Слабошпицького сказати, що у Вольвача – «напродив динамічна стилістика і domeжно демократичний словник»?

Як відомо, гра слів, створення «демократичного словника» притаманна постмодерністському стилю в письменстві. Вільно користуючись мовною палітрою, використовуючи її можливості на свій смак, письменник передає тонкощі відчуттів світу, певну іронію, а то й сарказм.

Олег Соловей пише, що поезія П. Вольвача має «видиму ангажованість і соціальність», а Лілія Коробко зазначала: «Актуальність громадської поезії

П. Вольвача очевидна. Це – ще один зріз суперечливих соціальних процесів сьогодення». Він пише:

ось і граюся словами чи вони зі мною грають,
знову грай сухих історій про квадратний щодень.
ось і краюся не вами, ясени весною крають,
хтось у рай собі чи в зорі, й десь за грати ще оден.

Вірші писав давно, і прийшли вони нізвідки:

Не було ні криниць, ні отав,
Ні ячань журавлів, ні молитви.
Та потроху я все ж проростав
Крізь дими і бетонові плити.

Десь тюрма позіхала здаля
На мій вечір, що пах анашею,
А колись і мордовська земля
Таки б мала мене за душею.

Я штовхнувся у світ від стіни,
Де шприци і недопалки "Прими",
Поламавши язик жерстяний
Фрикативними і проривними.

Історія батьківщини для нього –це історія його всієї країни:

Шосейка щось крізь **рідний вітер** свисне
і кане в осінь, тиху і глибоку.
А навкруги - **шорстка моя дідизна**.
Махновщина на всі чотири боки.

Приземиста. Притихла. Спорожніла.
Лиш **сонях он, чорніє, ніби циган**.
І **замашні шаблі** ростуть із тіла,
і **щемної брови** нестерпний вигин

розвіявся, як теплі пасма кави,
як мокрий брук. Я в них уже не вірю.
І борозну кладуть у небі гави
грудками чорними - на сірім.

Змарнілі предки підуть борозною,
легенько наступаючи на груддя.
Над соняхом, над полем, наді мною...
І тугу переорять мені в грудях.
або:

Схочу – буде, схочу – зникне. Стане молодод, як звикле,
під **передзимові звихри** цих музик.

На підшвах черевиків я приніс вам Поле Дике,
Гуляй-Поле **димнолик**е – звідки зник.

Плинуть давні атмосфери, білки домен – честь по честі –
у новітні випадковості міські...
Як над стійкою фужери – щільно й тонко так печерські
над горбами преподобні. Всі. Всі.

Грає музика, вістимо. Із людьми, з якимись тими,
що лишилися живими, йде базар...
А з-за пліч пливуть незримо – завітками пантоміми –
ті, що нині побратими диму й хмар.

Схочу – буде. Схочу – зникне. За рокі таким я звикнув.
Хай потроху навіть тихне гик і свист.
На підшвах черевиків – **пил**ом те **полиннолик**е
Гуляй-Поле, Поле Дике – й попіл міст.

АБО:

Із вертепу вечірніх ножів,
Не допивши портвейн і "столове",
Я з-за рогу підходив до слова,
Де не ждали синів сторожів.

Не помер. Хоч самому й здалось.
Німував – видно, так було треба...
Та під попелом жевріло щось
І пекла батьківщина між ребер.

Тож із п'тьми, з гріхів і похміль,
Захлинаючись стукотом серця,
Я виходжу до неї з підпіль,
Мимо вас – перелякані скельця.

Для П. Вольвача «дивом, яке завжди з тобою», постає сам простір Києва – із сакральним середмістям та профанними «спальниками», з Подолом, яружним рельєфом нетрищ, богемною Прорізною. За його віршами можна скласти поетичну карту столиці:

Хрещатик ваш і трохи мій
і всяких київських повій
а ми сидим із Солов'єм
горілку п'єм

де хліб і сіль і тіні веж
і чар і хміль тонких одеж
а він поет він пролетар

я ніби теж

там як початок як пролог
музика з вежі профспілок
і Сходу світиться при нас
тонкий пилок

та міць хистка всевладних тих
котрим що стяг пусте що стих
вони плюють десь там на нас
ми тут – на них

і добре мрії хвильовій
тремтять на бруках-мостовій
де я прощаюсь з Солов'єм
(о Солов'ю не соловій) –
жиєм...

З'являється якесь відчуття єднання України:

Городи прямокутні
По обох берегах.
Та незнане майбутнє
На незнаних ногах.
Обпіка печією
Чи з надією, чи з...
Нижче за течією
Теж немає вітчизн...

Громадянська лірика (незрідка це є синонімом сатири) глибока:

Плачу і сякаюся в рукав,
Все це жарт, та болісно і спрагло
Я таки народ отой шукав,
А народом, власне, і не пахло.

Або:

Довкола мене цвинтар душ на білім цвинтарі народу
Бреду в сльозах. Шукаю броду.
Над вишнями літає хрущ.
...а спробуй відшукай людину
на всю велику Україну.

Або:

Ще ні повій, ні землетрусів,
Струнки і лагідні часи.
А що гноять по тюрмах Стусів –
Зате є вдосталь ковбаси.

Земний рай для чоловіка немислимий без жінки. Рефлексії ліричного героя П. Вольвача – це внутрішній світ східноукраїнського робітника, що сприймає

світ як жорстоку реальність. У нього жінка – носій райського блаженства, що несподівано з'являється і зникає, не нав'язуючи чоловікові жодного обов'язку як плату за насолоду, і та, для якої існує весь його всесвіт.

Повсякчас. Над усі горизонти.
Ти десь тихо живеш - від вугла до вугла.
Але я тебе пещу у несамопитім
серці. Дівчинко! Знала б ти, де ти була!
До яких я тебе приміряв краєвидів!

Твоє гумове ім'я влилось, як оцет
в дістичне життя, у фальцет вечоровий.
Понабились у кров, і в печаль, і в райцентр
твої губи, і очі, і брови.

Миготять вечори. Кольори. Городі.
Сходить сум. Кам'яніють гризоти...
Щось у світі комусь. А мені оце – ти.

А, може, це і називають щастям? –
Морозний дим. Дві радісні ноги.
І рік новий, що тільки-но почався,
Іскристо ліг на голубі сніги.
І вулиці розстебнутий кожушок.
І кругле сонце світить і сіда.
Небесні барви коливають душу
І входять в дім на комірці пальта.
І жінка йде –узять оце б і вкрати.
Вона, мабуть, не проти, коли б я...
Та інша є. Душа її пухнаста
І тепла –мов тримаєш голуб'я.

Краса довколишня хвилює поетове серце:

Осінній грай. Осіння
Блискуча му-зи-ка
Мов річка по камінню
Тече й не витіка

За трепетом за світлом
Домá із сірих плит
Де дівчинка зі світу
В який хотілось плити?..

... Якись нові плакати
Вожді нові якись
Фургон що з Аліканте

Лимонів понавіз

Тече усе минає
І крона золота –
Немов пташина згряя
На місці відліта

А збоку сунуть хмари
І **сівіють шляхи**
І сяє сяє пара
Долонь – і з них цвяхи
П. Вольвач зізнається:

Дбав про тебе Господь повітових небес,
Вирываючи плоть з доль чужих і словес,
Де повітря покраяне висками фрез,
Там, де готика труб, де стоїть ДніпроГЕС.

А за тім'ям лишалися хаос і чад.
Долі й болі лишилися хрестами стирчать.
Понад план чавуни, п'ятирічки, парад –
Десь пливуть в позапросторі. Може – над...

Де, крім них, розчинились верстати й шприці,
Пружні перса, пляшки, мікрофони в руці.
По асфальту розплескані очі краси,
Нецензурні чийсь голоси...

...Ну, а, може – zostались? Сховались за ріг?
Невідомо. Незвідано. Тільки пан-Біг
Пам'ятаючи все, пам'ятаючи всіх,
Визначає ходу твоїх злодійських ніг...
В хрещатій лінзі кривиться життя

Швидкоколісні миготять щастя
А я півблазнем за плівкою слів
У дійсності тонкій, мов теж із плів
В хисткому просторі...

Та все ж ріднею тут –
Рівноапостольні спускаються між люд
Ростуть надії легко, мов дими
Якісь тут ви. Але якісь і ми

Він іде в ногу з часом, осмислюючи і пропускаючи крізь себе. Він констатує:
Випукле «сьогодні» твердне під ногою
І моє «колишнє» – поряд – у мені.

РОМАН «КЛЯСА»

Це роман «...про життя й про час»

П. Вольвач

П. Вольвач рівновеликий у поезії і прозі. Автор стверджує, що в основі його світу лежить «метафора жорсткої реальності», ін. словами – «живе життя».

У 2004-му році у видавництві «Джура» вийшов його перший роман про індустріальне життя південного сходу України. Роман здобув 3 премію в конкурсі «Коронація слова». і зайняв свою нішу в сучасній українській прозі. Через 6 років його перевидало видавництво «Фоліо». У 2011 р. переклад «Кляси» вийшов у Туреччині. Перекладений він російською та македонською мовами.

Перекладач Олена Марініченко писала, що нова література Запоріжжя почалася з роману П. Вольвача. У творі описується життя міста, придушеного заводами («затурканий промисловий центр СеСеСеРа») в кінці 80-х рр. Побувавши днями в рідному місті, зустрівшись з друзями та знайомими, я упевнилась: багато реалій, описаних у «Клясі», і сьогодні залишаються характерними для міста Дніпрогесу та Запоріжсталі. І це справедливо.

«Моя книжка не про кримінальників, як може здатися. Я не вигадав жодного з персонажів. Серед них є маргінали, колишні сидельці, але справжніх «авторитетів» нема. Це звичайні люди, які рідко ставали героями української літератури, частіше потрапляли на сторінки міліцейських протоколів», – застерігає автор. Цей твір про робочий клас, звичайних пересічних людей металургійного міста.

У тексті: роман про людей, які мають схильність до фантазувань і мрій.

Про особливе вміння письменника писати правду життя В. Клименко зауважила: «Будьте обережними з його текстами і його образами. Він не жиган, не пролетар і не авантюрист у житті... по життю він іде з однією пересторогою – найбільше боїться сфальшивити».

Роман «Кляса» – відкриття, одкровення. Так сильно й правдиво про життя «східняків» ще ніхто не писав. Якщо В. Стефаник на початку ХХ ст. вибухово відкрив у літературі драматичний світ карпатського селянина, то П. Вольвач на поч. ХХІ – світ мешканця індустріального Сходу. Отож, дія роману відбувається наприкінці 1980-х. Страшнішого присуду радянському часу в сучасній літературі нема. Автор показує, до чого довела пролетаріат радянська влада. Такий художній акцент у літературі перспективний, адже правдиво визначив соціально-політичні проблеми. **Цей твір, як писав автор, «шмат життя».** П. Вольвач називає роман «Кляса» книгою мертвих. Він наголошує на своїй творчій чесності, зізнаючись у цілковитій автобіографічності роману. Навіть імена героїв абсолютно реальні.

Кінець 1980-х був часом змін. Роман «Кляса» став переломним у парадигмі індустріального роману. Це правдива оповідь про життя більшості східних індустріальних міст. Персонажі твору – роботяги, маргінали, наркомани, кримінальні авторитети, – герої міліцейських кримінальних протоколів. Перед нами постає яскравий справжній пострадянський «перехід»,

«чорнуха», безгрошів'я, безперспективність і ...бажання головного героя вирватися з трясовини такого згубного життя (с. 22).

Запоріжжя стало головним героєм роману. Це майже мільйонне індустріальне місто, заселене переважно вчорашніми селянами та їхніми нащадками. У мовному вимірі – це умовно російська лексика накладена на умовно український спосіб думання. Безлика архітектура, кволість традицій і культурного прошарку. Нечисельна «інтелекенція», російськомовна, і вже зовсім рідколиста національно-«швідома», зрідка вкраплені в пролетарсько-різночинницьке море. Труби, домни, газовий сморід, мордобій по святах, і не тільки. Тобто саме те місце, де з'являтися поетам. І те, що через місто тече Дніпро, що посеред самісінького Запоріжжя лежить Хортиця, дається знаки й накладає свій відбиток (с. 10, с. 72).

Основа роману – автобіографічна (с. 12). Майже всім персонажам роману автор лишив справжні імена-прізвища, не кажучи вже про прізвиська, бо без цього зникало тепло. Називав когось відстороненим, видуманим «поганяловом» – і персонаж щезав, і автор сам у нього переставав вірити. У головному героєві багато від автора, але Пашок, і П. Вольвач – різні, з різними нервами й долями.

Пашок шукає альтернативного, ширшого світогляду, тому часто їздить до Львова у пошуку національної ідеї, ходить на рухівські зібрання, що було характерним для кінця 80-х. Таким чином автор робить протиставлення між довоколишнім пролетарським «класом» і внутрішньою «клясою» протагоніста і його оточення.

Роман не тільки про одне місто Запоріжжя, він загалом – про Схід України. І про цілий соціальний пласт, маргінально-пролетарську страту, про яку в українській літературі згадувалося скупо. Запоріжжя слугує лаштунками й метафорою, символом урбанної, індустріальної України, про яку мріяли Хвильовий із Сосурою (с. 15).

У пошуках ґрунту він натрапляє на проекти українізації 20-х рр. ХХ ст. А осколки – ДніпроГЕС, «Запоріжсталь», «Соцмісто», і кулі в головах харківських романтиків-українізаторів 20-30-х... Тоді писали: «лямпа», «плян», «робітничка кляса», звідти й назва роману – як місток у часі (с. 81).

Першими читачами роману стали поет Микола Вінграновський (с. 81-82) і злодій-рецидивіст, тепер бізнесмен Прошка – один із героїв книжки.

Прочитавши книжку за ніч, Прошка зателефонував і сказав: «Ну, зарезал... Я все время, читая, хотел поймать— где же ты соврешь?». Тільки висловився жорсткіше, – говорить П. Вольвач.

Мова роману приправлена характерними, контекстуально виправданими, русизмами.

Думки про твір – неоднозначні. Але, більшість літературознавців вважають, що це «висока проза». **Поміркуємо!**

О. Хоменко в рецензії «Між братвою і братством» (журн. «Березіль», № 5, 2005) писав: «Текст у чомусь схожий на піщаний годинник: принцип дії ніби простий і зрозумілий, а спробуй-но зафіксувати в аналітичній формулі його **плинну густину** – вислизне з-під пальців, як сухий пісок».

У романі характеризується Пашок: «... постійно зависає в просторі і часі – між братвою і братством, між медитацією і криміналом, між рейдами до циган за анашею і прощеною до Львова за Україною». А чи могло бути інакше!? Це правда життя! Інша справа – вижити, вийти з цього болота людиною! Цього прагнув Пашок – і він не тільки вижив! Він – глибокодумна особистість!

Назва рецензії на поезію П. Вольвача (журн. «Березіль» 1999 р. «Між душею і домною» І. Бондаря-Терещенко) принижує образ Пашка і автора роману: «Оця проміжність, краще – промежовість, точніше мІжовість Пашка та його автора й спричинилася до того, що інакше як «яловим головного фігуранта «Кляси» не назвеш».

Вважаємо, що все це (те, що персонаж перебуває в «плинній густині» чужих історій і психологічно зчужилого середовища, спостерігає, слухає, рефлексує, щось промовляє!), а по-іншому він не міг себе й поводити! і робить Пашка повноцінним героєм роману, бо сам час диктував його позицію в житті, і він не зламався, він стався, виріс і став героєм роману «Хрещатик-Плаза».

П. Вольвач йде власним шляхом (**пейзаж с. 13, с. 80, с. 125, як писались вірші с. 227**).

Буття людини в романі реалізує головний герой Пашок, який здатний до самопізнання і рефлексії, до самоусвідомлення протистояння власного «я» соціуму. Який же він (**с. 222, с. 225, с. 249**).

Як же змінити світ!?

Критик писав про Пашка: «Втім протистояння це пасивне, недієве, герой усвідомлює свою невідповідність соціуму, але не бореться з ним. Найяскравіше неспівпадіння із соціумом виражено в романі у ставленні до питання держави і нації».

А відповідь є! (с.243-244).

Про що мріє Пашок (с. 261, с. 282-283).

«ХРЕЩАТИК-ПЛАЗА» (видано у твір з яскраво вираженими постмодерністськими структурами, в основі яких закладені епатажні риси та національні тенденції.

Культура постмодернізму – це своєрідна лабораторія, де відбувається складний синтез рис нашої доби, діалогічне розв'язання антиномій, накопичених попередніми епохами: реалістична зображальність і фантазмагоричність; гуманітарність і фізико-технічне орієнтування; описовість і філософічність; серйозність та іронічність; традиційність і комп'ютеризована сучасність; раціоналістичність і містичність; політизованість й еротичність; потік свідомості та гострота сюжетної дії; строга аналітичність та ігрове начало; позиція західної і східної культури.

Це роман про сучасників, про життя в колі журналістів і письменників у період політичної кризи в Україні періоду 2004-2005 рр., про час, що передував цим подіям. Момент історичних перетворень у державі осмислений автором з точки зору сміливого, іронічного журналіста, незаангажованого громадянина, готового змінюватися і змінювати світ на краще. Про роман П. Вольвач говорить: «Це історія про життя. Про ліричного героя, який раз у раз витикається з-за плеча автора. Про автора, який перманентно прозирає кризь

штани літгероя. Він, певно, не схожий на якогось загальноочікуваного, «позитивного», про що останнім часом нав'язливо говориться».

Події роману розвиваються в Києві (переважно в центральній частині) та у Празі, де працює головна редакція «Радіо Ліберті» (прототип радіостанції «Радіо Свобода»). Герої твору – «журналісти і кагебісти, «колумністи» і «комуністи», знамениті діячі і безвісні заробітчани».

Художня інтерпретація суспільних явищ, позиції і вчинків відомих людей (політиків, письменників, журналістів) подано крізь спектр критичних роздумів, аналізу та зіставлень. У центрі уваги роману – діяльність Радіо Свободи. Такий ракурс бачення пояснюється професійною діяльністю автора, можливістю правдиво розповісти про життя.

У творі – неординарне осмислення життєвих подій, використання деталей-асоціацій, розгалуженість потоку думок, мовні експериментування. Ліричний герой – постать вдумлива, самокритична, спостережлива, з тонким почуттям гумору. Усе це окреслює постмодерністські риси твору.

Події і явища у романі описані від першої особи. Автор не констатує події, не фіксує в них певних сюжетних ходів, а переосмислює пережите, побачене, почуте. Враження, переживання, аналітичні роздуми, асоціації подаються через потік свідомості. Внутрішнє мовлення у творі хаотичне. Воно охоплює різні часопросторові площини, перемижує долі людей і причетність до них ліричного героя, виокремлює особливості світовідчуття персонажів, їхні стосунки, характери, уподобання.

Художній матеріал викладено в реалістичній манері, але в ньому відчутний авторський скепсис, індивідуальне сприйняття описаних ситуацій, образів і явищ. Такий хід думок органічний зі змістом твору, а «перевертання» думок пояснюється ліричним героєм: «Звернувши увагу на якусь деталь, можу щось там відчутти, щось виснувати, як, скажімо, колись про тендітну жінку з косою, викладеною вкруг голови, наче гроно ковбасок у м'ясній лавці, але то лишень моє приватне відчуття, не більше, котре й тривало якусь мить».

Постаті персонажів письменник відтворює з використанням асоціативного сприйняття їхньої зовнішності, особливо деталей одягу, рухів, зачіски, що характеризує набуті риси в процесі життя в соціумі: «Губчик сунув по бюрі, призупиняючись, великий живіт ворухився під футболкою, а на футболці ворухилися плями від піци»; «крізь завитки пари над таріллю з печеню білів сорочкою чоловік, представлений як бізнесмен з Овідіюполя»; «вусатий, у застібнутому на всі гудзики оксамитовому піджаку, Трохимович був схожий на прикажчика, що відганяв птахів від панських яблунь, пришвидшуючись, коли дзьоби нависали над лисиною». Отже, за допомогою художніх деталей, динамічності яким надають насичені метафори та порівняння, дуже точно показано характери, висвітлено критичне ставлення до людей – симпатію чи зневагу, створено відповідне тло для розповіді.

Захоплення грою художніх деталей розвиває уяву автора, що за рахунок домислу, вигадки викликає низку інших уявлень. Акцентувавши увагу на очах персонажів, письменник створив колоритні образи: «Очі в багатьох людей рухливі, а серед державного люду – особливо. В мера, наприклад, вони мигтять,

як кістяшки на рахівниці, як тенісна кулька – туд-сюд. Віце-прем'єрські, однак, дадуть фору всім, мечучись урізнобіч так швидко, що іноді здається, буцімто око взагалі одне, на переніссі».

Ліричний герой роману – творча людина, вільна в думках, це інтелігент із твердою громадянською позицією та іронічним сприйняттям оточуючого світу. Його внутрішній світ повно відображає реалії життя з акцентуванням тонкощів соціальних, політичних і культурних проявів.

Потік свідомості, на якому П. Вольвач вибудовує канву роману, заснований на психологізмі. Пошук пояснень вчинків героїв опирається на розгалужену уяву, припущення, здогадки. Фіксуючи певні риси зовнішності чи поведінки людини, письменник активно розвиває думку, виокремлює ту чи іншу сутність. Описуючи упереджене ставлення до «російськомовних пострадянських осіб» у Празі, ілюструє портрет однієї особи – лисуватого молодика, од «синій племін очей» якого зіткнувся в греко-католицькому українському храмі. Відтворивши кількома штрихами чоловіка, автор дає волю фантазії про ймовірне минуле того: «Ревний християнин. Аби не погляд. Думаю, він належав до західноукраїнських бандитів, скажімо, до коломийської бригади рекетирів. Для мукачівських, про яких нам не встигли розповісти як про одних з найодіозніших і архаїчних, в нього було забагато шарму».

Контрастом до ігрової зухвалості в трактуванні подій і характерів виступають щирі ліричні зізнання, викладені в площині інтимності та чуттєвості. Такими є внутрішні монологи ліричного героя з покійним батьком в умовах чужини, в середмісті Праги, де розташована головна станція «Радіо Ліберті». Зіставляється світ двох різних поколінь, представленого радянським громадянином, що прагне слухати заборонене радіо, і вільною людиною незалежної України, яка працює на тому радіо: «Тату, ... ця свобода, яку ти слухав, припадаючи до старої «Естонії», що блимала вічком у п'ятьм, а на тисячі миль довкруг і на тисячі років уперед лежала непродихність «есесеру», он вона – кілька сот метрів навскіс... Я багато міг би розказати. Зокрема, й про те, від чого, я певен, розвіялися б деякі химері, з якими ти, батьку, так і прожив життя. Життя, вже після тебе, тату, виявилось складнішим і вигадливішим...». Намагання донести батькові уявне бачення омріяної свободи підкреслює протест проти «советського» минулого: «Ось, тату, ти виокремлював цю країну ще з 60-х... – «Празька весна», Дубчек, «соціалізм з людським обличчям» – усе це твої паролі, батьку. Як і синій ламінований розмовник «Говорим по-чешки», що стояв на полиці нашої шафи. Все воно – звідси родом... Але де тепер ти, батьку?».

Уяву ліричного героя розвивають спогади, навіювання, окремі речі. Так, потік свідомості відображає роздуми, пов'язані з фото в коридорі Радіо Ліберті. На фото, датованому 1968 р., – море чехів, що обступило радянський танк. На башті – «ошелешений» молодий солдат зі стиснутим автоматом. Асоціації, давні враження від утаємничених розповідей батька розбурхують внутрішнє мовлення, розставляють акценти над трагічними уроками історії. У солдаті ліричний герой упізнає українця. Свої здогадки він пояснює так: «Розгублений, аж зніяковілий. Росіяни зазвичай нахабніші». Роздуми потоці думок точні, що

увиразнюються мовними повторами, риторичними висновками, одкровеннями: «Я за чехів, але мені його жаль. Мені його жаль, але я за чехів. Його сюди ніхто не кликав. Він тут окупант». Гостроти судженням додає проведення паралелі-контрасту між часовими площинами. Спогад про радянську окупацію Чехії змінює констатація реалій сучасності про українців-заробітчанин: «А через тридцять з лишком років нащадки цього селяка у вицвілій гімнастерці з'явилися тут геть в іншій ролі, знову не дуже звані, рити канави й мити ложки, тиснутися попід стіни. Так же? Так. Якщо не чужій броні, то при чужому посуді». Аналітичних висновків автор не робить, основну ідею представляє їдкою насмішкою.

У перехрещенні думок проступає сутність освіченої людини з почуттям гумору, експресивністю в поведінці й висловлюваннях. Загострена уява оповідача вразлива перед протиріччями життя, конфліктом байдужості та цілеспрямованості, безликості й знаковості. Своєрідним у творі є реакція на безтурботність молоді на вулиці. Контрастом до звичної картини виступають роздуми про велич Стуса: «Ви знаєте, хто такий Стус, дівчатка з сусідньої лавочки, що вже лисніє запівнічною блакиттю? Типок з моєї лавки, що витягнувши ноги в здоровенних кросівках, нахилився в бік урни, ти як зі Стусом? Можеш повідати, нащо він був? Може, й він колись сидів отак, уночі, на Хрещатику, може, й на оцій лавці». Засудження збайдужілого світу не в конкретному локальному випадку, а в масштабному – глобальному тут очевидне: «А люд ішов собі та йшов, повискуючи, галайкаючи, підпливаючи секреціями хіті. Роками йшов, і зараз іде, ох, як же їх, мля, багато, і всі очужілі невідь-коли, сунуть і сунуть, затоптуючи й майже вже затоптавши й мій настрій, і себе самих – все».

Вагоме місце в романі відведено протиставленню високого і низького. Творчість, дружба, любов стоїть на противагу наживі й бездумному споживанню придбаного. Внутрішні роздуми про сучасне суспільство відверто сатиричні, навіть гротескні, грубо карикатурні: «Суспільство м'ясоутворень зі срамотними отворами для справляння природних потреб. Так ведеться, завжди й повсюдно. Але ж тут, на цій тверді, є особливість. Вони ось снують, такі плитяні й щільно вмотивовані в дійсність, а над більшістю з них, мені здається, гниє повітря, й самі вони давно підгнили».

Світ соціуму у внутрішньому монологі різноликий і приземлений: «Ось вони йдуть, живі й теплі, найсвіжіший піт життя в під пахвинах модних футболок, і люблять себе, товар у вітринах для себе, своїх жінок і своїх чоловіків, свої лисніючі авта». Тло людей-натовпу в уяві ліричного героя накладається на усвідомлення своєї присутності в реальному житті.

Гармонія зі світом, відчуття рідного середовища відображенні у внутрішніх роздумах про письменницьке коло однодумців. Умиротворення й відчуття задоволеності в площині роману асоціюються з київським екстер'єром – оригінальним за художньою трансформацією, з поєднанням футуристичних та романтичних образів: «Сонце волохатим гніздом блідне вгорі, в осінню синь всотано запахи кави й бензину. Скоро знову почнуть сходитися «митці»,

перетворюючись на «вечірніх демократів», за класифікацією Нацкома. Я люблю цю публіку. Серед них мені добре, «дружньої співучасті ради».

Поєднання ліричності й грубої повсякденності в художньому мисленні письменника несуперечливе, воно правдиво відображає реалії великого міста, суспільного світу, підкреслює полюсність моделі життя. У потоці свідомості ліричного героя такі враження представлені візуально, з точністю перенесені в різноаспектну картинку: «Сходи бузковіли, сіріли і, нарешті, взялися синню, по якій намастилися жовті вилиски ліхтарів. Чорнота розквітла вогнями реклам і вітрин, під якими гув могутній людський потік. Із п'ятми, здається, виникав Василь Гервасюк, п'яний, як чіп». Роздуми ліричного героя швидкоплинні і нестійкі. Мислення, на перший погляд хаотичне, має певну змістовність і зв'язність. Так, акцент на постаті Гервасюка розвиває уяву щодо його особистого життя, стосунків з дружиною Вустею тощо. Усе це накопичення образних думок зводиться в площину реалій життя митців, які прагнуть до ламання буденності в собі і в світі.

Події, пов'язані з Помаранчевим майданом детально представлені автором у потоці роздумів, зчепленні асоціацій, поєднанні реального й позасвідомого. У порухах душі причетність до знакових процесів представлені особливо зворушливо: «Може, то було продовження сну? А може, привідкрилося нічне, підсвідоме сяючим середмістям небо. Чийсь очі кілька разів явно проступали звідти». Образ Майдану співвіднесено з вічними образами Замкової гори та Щекавиці. Важливою деталлю в цьому контексті виступає вогонь: «З неврахованих вулиць і повітря сходяться люди, гріють долоні над язиками вогню. Їх небагато. Але без них усе, що діється тут, у цьому Місті, чи деінде під цим небом, не має жодного сенсу. З Майданом теж так».

Отже, відчуття причетності ліричного героя до перетворень у світі постійно переплітаються в канві роману, наштовхуючись на певні образи чи явища. На основі цього автор виводить свої твердження емоційно, вдумливо й проникливо. Напруженість у потоці свідомості порушує традиційну оповідну структуру, переміщення планів бачення, перебування ліричного героя в стані збудження, умиротворення, сну чи сп'яніння мають характер епатажного експерименту.

У романі соціальне, національне та індивідуальне активно відворюється через концепт комічного, що додає художньому тлу легкості та колориту. Сміхова культура є традиційною для української літератури, і в постмодерністському творі вона, заряджена радісними емоціями і засудженням, хаотична й непередбачувана.

Створення комічних ситуацій, висміювання рис і вчинків людей проступає в різних ситуаціях, залежно від настрою оповіді, що урізноманітнює й емоційно насичує художнє тло. Творячи шарж на українського журналіста Гайдабуру в Бельгії, автор натякає на його грошових махінаціях і іронізує з приводу очолення Організації Українських Націоналістів, «через кілька історичних постатей змінивши на цьому посту Степана Бандеру». Сила уяви, навіяна зіставленням двох абсолютно різних постатей, створює травестійну замальовку: «Я намагаюся уявити Бандеру, що в шведці, течка під пахвою,

шльопає босоніжками по Ярославовому Яру на пиво в кафе «Ярославна», і – не можу. Тоді уявляю навпаки: Гайдабура в застінках, у тюремній роботі шкрябає цвяхом гасло: «Здобудеш Українську державу або загинеш у боротьбі за неї!», проте замість алюмінієвої миски в руках у неовождя чомусь виникає фірмова кавова філіжанка з логотипом Радіо Ліберті».

П. Вольвач найчастіше іронізує щодо колег-журналістів, з симпатією показує їхні слабкості й недоліки, щоб представити реалії життя без будь-яких показних нашарувань. Герої роману, представники радіостудії, відтворені яскраво. Наприклад, Жулян, привівши додому повію, всю ніч читає їй вірші. Юрко Соменко з приводу дівчат завжди жартує: «Я менше гарбуза в місяць – не беру!». Розповідаючи про середовище журналістів і специфіку їхнього спілкування, письменник вдається до самоіронії, інколи досить відвертої і побутово-приземленої. Це стосується випадків надмірного вживання алкоголю і пов'язані з цим пригоди.

У канву роману введено багато смішних історій з професійної діяльності журналістів: випадок із «роботоподібним перекладом» через встановлення неліцензійної програми, коли «славний хлопець Джордж Буш трансформувався в Чагарника».

Авторські жарти колоритні, мотивовані життєвим досвідом, освіченістю, розумінням глибини світу. Наприклад: «Вибір співрозмовників я мав невеликий («майже як в Адама: Єва й ще раз Єва»); «Мене мало обходитиме, що в кишені наразі зім'ялося з десяток гривень чи хай доларів, котрих все одно якраз вистачить на гайку чужого «лендкравзера».

Повною мірою сміхове тло використане письменником в політичній темі. Карикатурні або шаржові портрети відомих державних діячів угадувані, влучні й дотепні. Автор звертається до алюзій, увиразнює промовисті деталі, іронізує за допомогою пестливих слів: «У нинішнього українського президента, наприклад, руде ріденьке волосся й ніс, роздвоєний на кінчику, як у Жерара Депардьє, попередній прем'єр трохи подібний до президента Кенеді, а той же генерал-женераль – той, звісно, Джеймс Бонд, хоча й не без суто українських чорнобривостей». Безкомпромісно вказуючи на особливості зовнішності, П. Вольвач переносить акценти на внутрішнє єство людей, узагальнює єдиний, типовий образ політика, державного правителя: «У можновладців узагалі спільний тип, навіть за умов різних суспільних устроїв, а то й рас».

Не обійшовся автор без іронії навколо однієї найбільше висміяної постаті – «чемпіона світу, боксера-супертяга». Письменник по-своєму інтерпретує образ, висвітлюючи його в контрастному тлі зіставлення з ліричним героєм: «Я був у бюро, коли містер «Сталевий молот» приходив на запис програми, а потім ворухив плескатими губами, роздаючи автографи. Автографа я не брав, натомість підписав чемпіону власну поетичну книжку. Нахабство, але нехай. Все одно не читатиме».

Політичні мотиви в романі подаються здебільшого в сатиричній обробці. Висміюються образи можновладців і процеси, у центрі яких ті перебувають (піар-технології, передвиборні перегони тощо). Головні персонажі Помаранчевого Майдану в авторській інтерпретації відтворені без дошкульного

висміювання, але з грайливими іронічними натяками. Основна увага зосереджена на динаміці образів, висвітленні портретів крупним планом, увиразненні промовистих деталей: «Між плічями й головами проплив пастельними тонами Сам, проходячи по подіуму. Інтелігентний, зі спотвореним виразками одутлуватим обличчям – слідами недавнього таємничого отруєння, трохи розгублений, але трохи... Виривався кистями рук із манжетів, складав пальці в пучки, наче збирався хреститися... Жінка в білому пальті, з косою, викладеною «короваєм», поставала рішучішою... Обабіч Самого й Жінки з косою мріли кількарусні фізіономії спільників. Наче зведений хор». За зовнішньою благопристойною формою письменник вдало приховує відверту насмішку, витончено підтверджує народну критику.

Сюжетним ходом роману є зіткнення інтелекту й безкультурності. Негативне, що шкодить розбудові достойного життя в суспільстві, П. Вольвач висміює гостро. Без особливих застережень він викриває сутність можновладців, які, прикриваючись прихильністю до людей, залишаються пихатими, безсоромними. Так у романі з'являється розповідь про фальшиву підтримку мистецтва директором двигунобудівного заводу Волобуєвим, який «був одним із перших ініціаторів і керівників «південно-східної автономії». Той, обіцяючи вкласти гроші у видання книги письменника, хитро відмовив у найвідповідальніший момент, передавши через клерка «У нас є кращі прапазиції». У постаті «лобастого, зморшкуватого «червоного директора» вгадується відомий у Запоріжжі керівник великого підприємства. Натяки на його підступність і хтивість прямі й емоційно відверті. Волобуєв – це антипод загальнолюдської моралі, лицеміра, пристосуванця, найнебезпечнішого для розвитку здорового культурного суспільства.

Отже, у романі «Хрещатик-плаза» різка критика балансує з легкою іронією, що додає твору гнучкої динамічності, емоційної насиченості.

У постмодерністському творі інтертекстуальність розширює поле зору автора, дає змогу відібрати найпотрібніше з обширу інформації. Особливістю роману П. Вольвача є використання відомих сюжетів з інформаційного поля телебачення і радіо, які розкривають соціально-політичні ситуації в країні і світі загалом. Зупиняючись на них, письменник вказує на орієнтири в часі, просторові території, передає темп життя.

Ефірні повідомлення переказуються в контексті роботи журналіста, тому в художньому контексті вони специфічні за формою подання: «У Російській Федерації застрелили виконавця шансону Міхаїла Круга? Ви почуєте. Як і про демонстрації на Західному березі ріки Йордан»; «Із Сімферополя в напр... Києва виїхала ...лона ...бусів з бійцями спецназу... Координатор ОБСЄ... що другий раунд... дента України не відповідав демокр... стандартам»; «На вулиці Комінтерна озброєна арматурою колона рушила по бульварі Шевченка... На перетині з Володимирівською, в районі університету, вона розділилася на кілька груп». Новини про арешт іракського диктатора (у романі його ім'я – Садам Гусейн) відтворені через особистісне сприйняття журналістів на радіо, тобто чужий текст зазнає подвійного інтерпретування. Новина світового масштабу в такий спосіб набуває емоційної вибуховості. Автор вкладає її в

повідомлення жінки-кореспондента Софі: «вчора впіймали американці в Тікриті!... Зарослий весь... Кілька разів повідомляли, що його вбили, що вбили його двійника. Але це він, вже взяли ДНК і показували, як дантист оглядав його, а по зубній карті всі ці речі досить точно встановлюються».

Інформаційні повідомлення на політичні українські теми наповнені колоритними постатями й гучними процесами. Тут автор максимально виявив **позицію заінтригованого споглядача та вдумливого аналітика**. Емоційно й змістовно інтерпретував відомий телесюжет, в якому «прем'єр-міністр непритомніє від кинутого якимось хуліганистим студентом яйця й падає в руки охоронців, блиснувши підошвами». Іронічно висвітлюється в романі й «касетний скандал»: «На президента... знайшовся свій майор. Цілком реальний. Він, як сам стверджує в мас-медіях, підсунув гарантові конституції диктофона трохи не під диван, згодом оприлюднивши багатогодинні компрометуючі записи». Відомі телесюжети на політичні теми інтригують, а в художньому рішенні письменника набувають нових характеристик, творчого оформлення.

Використання народних частівок Помаранчевого Майдану додає тексту революційно піднесеного колориту, ілюструє події і ставлення до них безпосередніх учасників, надає інтонацій гумору. Наприклад:

Наши патрони –
Апельсины и лимоны.

Пан Проффесор, озирнися,
Роздивися та почуй,
Що тобі відсотків сорок
Кав Кидало – підрахуй.

Характеристика українського соціуму представлена цитуванням пісень, зокрема «блатного» шансону: «Скоро вийдеш, Съома, і пойдьош на дело, без тебе вілонят опера». Прямі цитації передано мовою оригіналу, без перебільшення конкретизують уявлення про світ, його різноликість.

П. Вольвач як письменник-постмодерніст по-особливому ставиться до мови тексту. Вироблення своєрідного «коду» мовної гри передбачає глибоке висвітлення соціокультурних, психолінгвістичних і світоглядних чинників. Реалізація мовних експериментів відбувається за рахунок створення каламбурів, поєднання літературної, специфічно-професійної простонародної і жаргонної мови. Такі лінгвістичні варіації відбуваються на лексичному рівні.

Для відображення колориту певного середовища (робітничого, вуличного чи журналістського) автор вводить у мову персонажів жаргонізми, сленгові сполуки, діалектизми, лайливі вислови, трансформовані в повсякденне мовлення іншомовні слова, українські фразеологізми. Їхня форма передається без редагувань і будь-яких літературних «причісувань». Найчастіше специфічні слова зустрічаються в діалогах: «Мені не калатало? – строго уточнив Орест, киваючи на свій робочий телефон»; «Я емейлом в п'ятницю відправила... хочу зробити раунд-тебл»; «Що там у вас, батенька, в Запорі?»; «Старік, тее то як його... Видно, в кожному з нас живе гайдамака». Нецензурна лексика вжита з

інтонаційною обережністю, але й прямим натяком на безкомпромісність із соціумом. Це обірвані або перелицьовані фрази: «Бля! – цілком по-радянськи кректав володар «Пурпурового серця»; «Ідіть ви всі нах'».

Уживаються і відверті репліки-лайки. В авторській репрезентації вони мають комічний характер, повно відображають реалії життя. Такою є, приміром, анекдотична ситуація з перекладачем Рукасом, цікаві історії про якого переповідаються в романі: «Це він, займаючи чергу, звертався до київських міщанок: «Так я оце буду за такими чарівними ягідками?» І почувши: «Ми па українські не панімаєм!», – миттєво переорієнтовується: «Зрозуміло. Кто крайній, бляді?». У постмодерністському художньому тлі використання подібних мовних зворотів є традиційним явищем.

Інколи автор робить деякі специфічні вкраплення в мову ліричного героя, увиразнюючи його свободолюбиву натуру, іронічне сприйняття життя: «Тобнутися можна, – подумалося мені». Вільне конструювання мовного тла, руйнування лінгвістичних правил дають можливість автору застосувати мову не лише як знаряддя для оформлення думки, а і як мету для наповнення змісту, розбурхування уяви, емоцій і вражень.

Такий підхід до засобів мови створює оригінальне мовне тло з найтоншими відтінками, емоційним навантаженням, психологічними мотиваціями. З огляду на звучання мови, добір лексики, вибудову синтаксичних конструкцій П. Вольвач відтворює характери персонажів. Робить це майстерно, легко і точно. Тут значну роль відіграє інтерпретація мовних вад чи недбалого ставлення до говоріння, що підкреслює особливості внутрішнього світу людини, її нахилів і уподобань. Так автор вдається до імітації картавості мови, «ковтання» чи надмірного протягування частин слів і фраз, неправильного вимовляння звуків. Наприклад: «Зи-пхим-ятай: ти нік-холи не будеш працювати в б'юрі... Тчуєш: ні-кхо-ли...»; «Гозумієш, розумієш... Владці програли ще вчора вночі, коли втихала палили документи в адміністрації пгезиента...». Таке пряме копіювання мови персонажа точно відображає особливості поведінки в суспільному середовищі.

Карикатуризація мови виступає засобом висміювання персонажів. П. Вольвач уміло передає своєрідні інтонації мовлення однієї зі знакових постатей, не приховуючи зневаги. Лише кількома штрихами змальовуючи зовнішність та оточуюче тло особи – Леонарда Гавриловича, усю увагу письменник зосередив на мовних огріхах як найдоречніших і найяскравіших рисах, що легко порушують межу між таємницею і викриттям: «Чоловік середнього зросту стояв посеред кабінету. Темним костюмом мінілися зблиски від саява розкішної люстри, заливали тім'я, насичуючи рудизну. Він ковзнув блукаючим поглядом по сторонах і взирився в кінець кабінету: «Так шо там таке? Шо мені каж'ть? Жаліюць' ..., – чоловік специфічно ковтав закінчення».

Сильною за викривально-пародійним смислом і комічним значенням є в романі сцена офіційної бесіди можновладців: «А які думки у вас, таріщі?» – звернувся до голів, які купчилися по обидва боки довгого столу... «Я папожже вискажусь, Леонард Гаврілич». – «Папіжже – правильно по-українськи, Ніколай Жанович, – реготнув до сивуватого сусіда молодцюватий міністр надзвичайних

ситуацій у генеральському кашкеті з високою тулією...», – «Кончайте там сміфуйочк'», – рудий пристукнув кулаком по столі». Особливе відчуття мови, вміння графічно передати мовленнєві огріхи, особливу інтонацію голосу дало можливість автору показати специфіку лінгвістичних трансформацій і за допомогою них охарактеризувати людину, відкрити сутність деформованої державно-політичної системи в Україні.

Особливістю роману є використання широкої палітри іноземних мов: російської, англійської, чеської, сербської, грузинської. Це пряма передача фрази, або мовне наслідування, зумисне переключення слів, створення певних інтонацій тощо. Використання чужої мови подається, як правило засобами українського правопису, що додає певного колориту. Мовна гра забезпечує комічність у представленні сюжетних ситуацій і характеристики героїв.

Найчастіше письменник вдається до лінгвістичного «забавляння» з російською мовою, яка побутує в україномовному середовищі без дотримання норм вимови. Для прикладу: «І пашол я в Джойнт за помащю. А мнє сказалі, пиглядеф мой паспорт: «А ідїть-ка ви, Светков Алексей Петровіч, руській, 27-мі лет, ... а ідїть ви, міл' чек, в талстофській центр – может, там вам памог'т...». Іронічне російськомовне тло в романі представлене чималим словником: «атзифчивасть», «угараздїть», «отава», «г'варїть», «преїмущественна», «фпалнє», «пафтарїть» тощо.

Активно використовується в мові твору англійські фрази або ж інтерпретовані під українську окремі іншомовні форми. П. Вольвач, сам добре орієнтуючись в англійській мові, наділяє нею своїх персонажів, інтелект і освіченість яких переконливі. Тому англійські вирази органічні у мовному потоці тексту. Для прикладу: «Він з'являвся в бюрі, крекчучи, форкаючи («Whot the fuck?»), сунув великим дикобразом, втягнувши голову в плечі». Уживання перелицьованих фраз із натяком на їхню іншомовність увиразнює комічний характер розповіді: «Порозслаблялися тут, бля, без мене, шїт, сан оф зе бич!...»; «Бікоз, ай вері... так дрїнк, бляха, хочеться, що аж переночувати ніде». Поєднання англійських слів, жаргонів, народних стійких сполук точно і яскраво відображають комізм ситуацій.

Використання чеської та сербської мови у творі пов'язане з сюжетними особливостями. Розповіді про події в Празі, про діяльність журналістів «Радіо-ліберті» не обходяться без відповідних мовних конструкцій. Ними автор не зловживає, а доречно застосовує для підтвердження колориту, природності життєвих епізодів і персонажів. Так, у портретній характеристиці сербкині Бранки Дрївїч, яка працювала в боснійській редакції, мовна екзотичність вжито гармонійно: «Вона була вся яскрава, різко яскрава, Бранка, червоно-чорна, з білим акордом білків, сорокарїчна чи скількись там, српска двойка».

Оригінально відтворив письменник в українській мовній площині грузинські акценти. Національна своєрідність Грузії відчутна в репліках одного з її представників – Зураба, який емоційно ділиться враженнями про життя в своїй країні та свого президента: «А наш, грузинській дурен, марїонетка американська... А шьо? Я й кажу. Рїк тому таке ж було у нас. Цей дур-рен поміняв прапори... А вашь буде».

Для точності ілюстрування дійсності вжито у творі тюркські мовні мотиви: «Аллаху а акбар ілляхі аллаху-у...», – в якомусь закутку тихо постогнував чеченський біженець». П. Вольвач щоразу показує можливості засобів української мови передавати інтонації, колорит інших мов.

Вживаються у канві роману фрази штучної мови комп'ютера. Вони інтерпретовані відповідно до української вимови, подаються в неофіційній формі, обіграні певними життєвими ситуаціями, наділені легкістю сприйняття. Такі вислови супроводжують професійну діяльність журналістів: «Зелена гусениця повзе перед очима, а я, за допомогою курсора позначаю потрібні відтинки розмови й видаляю решту – delete, delete...».

Отже, роману притаманні такі постмодерністські структури: потік свідомості, інтертекстуальність, комічні мотиви, своєрідність мовної площини. Внутрішнє мовлення у творі багатоаспектне, адже розкриває психологію людини-інтелектуала з аналітичним складом мислення і критичним ставленням до оточуючого світу. У цьому вбачається неповторність роману, так як передає особистісні враження, почуття і сподівання самого автора. Усі жанрово-стильові складові роману насичені влучним комізмом, динамікою надзвичайних подій, самотутністю образів, соковитістю мови.